

Ευρωπαϊκές αμφιθυμίες

Γράφει ο Γ. - Σ. Πρεβελάκης*

Τήν περασμένη εβδομάδα, ο Τσέχος Πρόεδρος υπέγραψε την Συνθήκη της Λισσαβώνας, θέτοντας τέλος στην δωδεκαετή διαδικασία για την θεσμική αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στήν Αγγλία, η εξέλιξη αυτή προκάλεσε έντονες αντιπαραθέσεις. Ο αρχηγός των Συντηρητικών αναγκάστηκε να υπαναχωρήσει στην αρχική του δέσμευση να διενεργήσει δημοψήφισμα, αν και όταν κερδίσει τις προσεχείς εκλογές. Δεσμεύτηκε, όμως, να εμποδίσει κάθε πρόσθετη μεταβίβαση εθνικής κυριαρχίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ταυτόχρονα, στην άλλη όχθη της Μάγχης, η γαλλική κυβέρνηση εξέγγειλε τον διάλογο για την εθνική ταυτότητα, προεκλογική δέσμευση του Προέδρου Νικολά Σαρκοζύ.

Από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης, μόνη η Γερμανία αντιμετωπίζει την νέα φάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς επιφυλάξεις. Αισιόδοξη και δυναμική, μετά την επιτυχή της ένοποιηση, ανοίγεται προς την Ανατολή και ελπίζει να κυριαρχήσει σε μίαν ισχυρή Ευρώπη.

Η Αγγλία τοποθετείται στο άλλο άκρο, με έντονες αμφιθυμίες. Έχει συνείδηση της γεωπολιτικής της παρακμής, η οποία εντείνεται από τις αναπροσαρμογές των αμερικανικών προσανατολισμών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση της προσφέρει κάποια διέξοδο. Όμως, το κέντρο βάρους της Ένωσης μετακινείται προς το Βερολίνο· κατά συνέπεια περιθωριοποιεί την δυτική πλευρά της ηπείρου. Δικαιολογούνται λοιπόν οι παραχωρήσεις κυριαρχίας, αν το αποτέλεσμα είναι να ενισχυθεί ή κέντρο-ευρωπαϊκή προοπτική. Αν, από την άλλη, η οικονομική καχεξία και οι έσωτερικές εντάσεις οδηγήσουν σε αποτυχία το ευρωπαϊκό σχέδιο, τί θα έχει απομείνει από την εθνική κυριαρχία, τό εσχατο, δηλαδή, καταφύγιο;

Δέν είναι τυχαίο ότι ο γαλλικός προβληματισμός για την εθνική ταυτότητα συμπίπτει χρονικά με την ιστορική αυτή καμπή για την Ευρώπη. Φαινομενικά, οι Γάλλοι είναι θερμοί θιασώτες της θεσμικής ενίσχυσης της Ένωσης. Γαλλική ιδέα ήταν το ευρωπαϊκό σύνταγμα, Γάλλος ο συντάκτης του. Όμως, η πρώτη καταψήφιση ήλθε από την Γαλλία, στο δημοψήφισμα του 2004. Αμφιθυμίες λοιπόν κυριαρχούν και στην Γαλλία. Ο διάλογος για την εθνική ταυτότητα ανταποκρίνεται και στην ανάγκη να όροθετηθούν ή εθνική και η κοινοτική κλίμακα. Στο σταυροδρόμι του 2009, οι γαλλικές αντιδράσεις προσεγγίζουν περισσότερο τους Άγγλους παρά τους Γερμανούς.

Οι τοποθετήσεις αυτές δέν εκπλήσσουν. Η αγγλική και η γαλλική ταυτότητα έχουν κοινή καταγωγή στους κρατικούς και έδαφικούς θεσμούς, καθώς Αγγλία και Γαλλία διαθέτουν χιλιετή ύπαρξη. Αντιθέτως, η Γερμανία είναι νεώτερη ως κράτος, ακόμη και από την Ελλάδα. Η γερμανική εθνική ταυτότητα θεμελιώνεται στην πολιτισμική και γλωσσική συνάφεια, την οποία, αντιθέτως, απέκτησαν ατελώς και πολύ καθυστερημένα οι υπήκοοι του αγγλικού και του γαλλικού θρόνου. Η γαλλική και η αγγλική ταυτότητα αισθάνονται απειλούμενες όταν αλλάζουν τα γεωγραφικά πλαίσια των θεσμών. Αντιθέτως, η γερμανική ταυτότητα διαθέτει γεωγραφική εύελιξη· αντιμετωπίζει, επομένως, τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις χωρίς φοβικά σύνδρομα.

Η ελληνική περίπτωση είναι κατ' αρχήν συγκρίσιμη με το γερμανικό πρότυπο. Γλώσσα και πολιτισμός συνέδεσαν τους Έλληνες, ανεξαρτήτως των κρατών στα οποία ζούσαν ως έθνος ή ως διασπορά. Ο Ελληνισμός ανταποκρίθηκε πάντοτε με επιτυχία στα ανοικτά σύνορα και στους μεγάλους χώρους. Αν είχε μείνει πιστός στις παραδόσεις του, θα μπορούσε και σήμερα να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ευρωπαϊκές προκλήσεις.

Δυστυχώς, ο Ελληνισμός έδωσε τη θέση του στον Ελλαδισμό. Κυρίως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, οι διαδοχικές πολιτικές ήγες έπεδίωξαν την σύμπτωση έθνους, κράτους και εδάφους, με συνέπεια την υποβάθμιση της διασπορικής παράδοσης και των θεσμών της. Οι επιλογές αυτές αποδεικνύονται σήμερα προβληματικές. Πολλά από τα πολιτισμικά στοιχεία που εξασφάλιζαν την «δικτυωτή» εθνική συνοχή έχουν θυσιαστεί στον βωμό ξένων προτύπων. Η γλωσσική έκπτωση και η παρακμή των θρησκευτικών παραδόσεων αποτελούν προφανείς εκδηλώσεις μιμητισμού και αισθημάτων μειονεξίας έναντι των παλαιών δυτικών εθνικών κρατών.

Όπως έχει γίνει φανερό από την τρέχουσα κρίση του πολιτικού συστήματος, οι θυσίες αυτές καθόλου δέν εξασφάλισαν κρατικούς θεσμούς ανάλογους με τους δυτικούς. Μείωσαν όμως σοβαρά την ικανότητα των Ελλήνων να συμμετάσχουν δυναμικά στο νέο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η Ελλάδα σήμερα είναι θεατής των ιδεολογικών συγκρούσεων, πολιτισμικά αυτό-άφοπλισμένη· ούτε συνειδητοποιεί ούτε ασχολείται με γεωπολιτικές και γεωπολιτισμικές ανακατατάξεις. Αυτές αφήνονται στους «Άλλους», Άγγλους, Γάλλους και Γερμανούς.

* Ο κ. Γεώργιος Στυλιανός Πρεβελάκης είναι Καθηγητής στη Σορβόνη και NRG Senior Research Fellow, Hellenic Observatory, LSE.